

Tubina Taago: inemine olõminõ om täambä teräväle päävākõrran

Kae lk 2

Kuis kultuurirahvas Kadrioro roosiaian käve

Kae lk 3

Aid ja kasvumaja aviti vanastõ ello jäiä

Kae lk 4

9 7714061922005

KABUNA KAILE PILT

Kreutzwaldi sammas 100!

29. põimukuul kell 14 tulõ Võrol Kreutzwaldi pargin pidolinõ sündmüs, et tähüstä Laulesä samba 100. aastapäivä.

Sammas tetti vallalõ 29. põimukuul 1926. Võro instituudi direktri Padari Ivare ütël, et seo sündmüse puhul olf Võrol plat-sin esiki riigivanõmb Teemandi Jaan, peeti hulga kõnnit ja laulõti. Sama pidolist päivä om timä sõnno perrä uuta nüüt kah, sada aastakka ildamba. Plaanin om valitsusõ iistkõnõlõja tervütüs, sõnna saava Kreutzwaldi muusõumi, instituudi ja Võro liina-valitsusõ inemise. Pidolist tujuo avitas luvva segäkuur Tervis.

KABUNA KAILE

Kreutzwaldi lõ mälehtüssamba pandmisõ mõtõ nakaš tsõõri käümä jo 1891. aastagal. Rahha kogoma naati viil 1923. aastagal, ku luudi selts, kiä pidi tähtsäs Kreutzwaldi mälehtüse hoit-mist. Võtmõdosa olf kõgõ seo ašaman koolioppaja Tedre Jakobil. «Samba kavandiid tullf kokko 15, a tüükogolõ es miildü ütski,» sellef Padari Ivar samba sündu-mise luku. Nii telliti istva kujo Adamsoni Amandusõ käest.

Edimäne eestlasele ja üte-liidsi edimäne eesti kiränikulõ pühendet mälehtüssammas lätš masma ligi milfon Eesti marka.

Luudusoppus Raja talon

RAHMANI JAN

Põlva ja Räpinä kihlkunna piiri pääl Kanassaarõ külän om käümä tougat Raja luuduskuul. Õkva sai valmis 1,3 kilomiitret pikk opirada, miä tege tutvas palgapäällist luudust ja perändkultuuri. Vana-Võromaa kultuuri-perändüse ja paikligu keele hoitmisõs saa raa teedüs-tahvliidõ päält lisas eesti- ja inglüsekeelitsile tekstele lukõ juttõ võro keelen.

Raja talo om ettevõtmisõ vidäjä Siilabergi Tarvo edevanõmbidõ talo. Timä vanaesä vanaesä võtf talokotussõ edimält ren-dile ja edesi omma Siilabergi sääp lõlvõst lõlvõ toimõndanu. Tarvo om talo man majandanu viis perämäst aastakka. «Ku mi Raja talon uma käe pääl toimõn-dama naksimi, olf selge, et taht-nu tan midägi tuuta ja tullu tiini. Kasvatami tan vabarnit ja piämi mehitsit. A et mu tagapõhi om perämädse 20 aastakka olnu haridusõn, mõtlimi, et pandnu uma tegemise haridust kah tiin-mä,» seletäs Siilabergi Tarvo Raja luuduskooli sündnõluk.

Täambädses om luuduskuul ammõtlõgult olõman, registree-rit huvikoolis ja no saa Raja talo rahvas keskkunnainvesteeringi-de keskusõ tugõmisõga pakku keskkunnaharidusõ program-mõ kooliopilaisilõ edimädses kooni kuvvõnda klassini. «Ma esi olõ oppajaharidusõga, kül

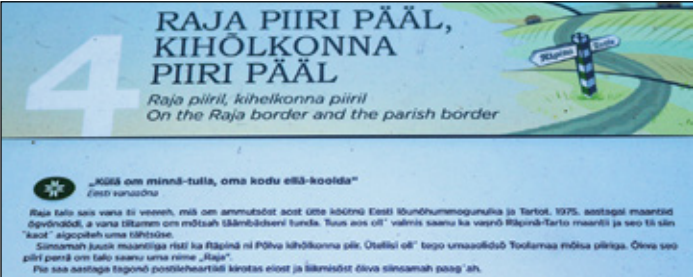

RAHMANI JANI PILT

Raja luuduskooli vidäjä Siilabergi Tarvo luudusõ ja peränduskultuuri opiraa alostuspaigan. Rada om mõtõld innekökkõ koolituisi tegemises, a om vallalõ kõigilõ tõisilõ huviliidsilõ kah.

aoluuoppaja, a opi parhil-la Haapsalu kutsõhariduskesku-sõn luudusgiidis. Tunnõ, et seo om mu valdkund ja avitanu Raja luuduskuuli kah edesi. Minno avitas mu naanõ Kuusiku Kairi, kiä om ammõdi poolõst aidnik ja tiid kah luuduskooli asju,» kõnõlõs Siilabergi.

Et opitüüd olnu lihtsamb läbi viiä, tetti talo mano kümne teedüspunktiga opirada. Teedüs-tahvli kõnõlõsõ innekökkõ luu-dusõ ja inemise läbikäumisest, a pututasõ ka paiklikku ao- ja

Teedüstahvli nummõr neli kõnõlõs piirijuttu.

kultuuriluku. Teedüstahvli juttõ avif võro kiilde panda Kalla Ur-mas, kiä pruuvsõ tarvita säänest kiilt, nigu Põlva ja Räpinä kihl-

kunna piiri pääl kõnõldu om. Opiraa ja teedüstahvliidõ tegemi-sele anti tukõ LEADER-meet-mest (Põlvamaa Partnerluskogu).

NÖLVAKU KAIE

Mõnistõn Hütü külän kona-gitse Mäekonnu talu asõmal om jo katskümmend aastat ollu mälestüspaik kõigile, kelle kodu sõatulõn hääsi vai kiä kiudutamisega säält vällä aeti. Mälestuspaiga man tä-histedäs egä aasta augusti-kuul rüälililipäivä, tinavaasta 15. augustil peetü päiv olf ümäri-gu tähtpäivä puhul pidulidsõmb ja pikemb.

Eesti Kodu mälestüskomp-leksi luumise mõtõ tullf umal aol Murtud Rukkilille ühingu rahval, mille juhatusõn om al-gusõst päälle ollu taastsamast Mäekonnust peri Uiibo Enno, kiä latsõn uma perhega siist viidi ja kelle kodu mõnõ aasta-ga nii häätedi, et kohegi tagasi tullu es olõ.

Augustikuul om rahvas lä-hembäst ja kauõmbast alasi

Mäekonnu asõmale tullu, et Rüälililipäivä tähisten miilde tulõta, mea konagi inemiisiga tetti, ja pallõlda, et nii enämb es juhtunu.

Tinavaasta kõrrald Murtud Rukkilille ühing ütenukuun Rõugõ vallavalitsusõga suu-rõmba tähtpäivä puhul pikembä ja viil kimmämbä sisuga olõmi-se, kohe mahtu päält mälestüs-teremoonia ja ütitse söõgilavva takan olõki ka konvõrents. Et päiv laabsalt lähäs, tugõsi umalt puult virku kässi ja nu-tika asju säädmisega Mõnistõ kooli, rahvamaja ja Mehkamaa kultuuriseltsi rahvas.

Mäekonnu platsi pääl kõnõl-di õks ja jälle tuust, mea mi rahvaga om tett ja ku pallu ine-miisi jääje võõradõ mulda, aga ka tuust, kuis nuu, kiä aastõidõ peräst kodumaalõ päässi, vaht-sõst jala ala saije ja oigamise päälle umma jõudu es kuluta. Ja muiduki olf augustikuu kesk-

mitsel puulpääväl, ku päävä-paistõlõ ega veitü ao peräst pil-ve ja vehmahuug asõmõlõ tullf, kokkutulnuil mõttõn, et ega sääne asi meid õmõta jälle ei ähvärdä, et rahulik elu niisama äkki otsa saa ku tõnõkõrd illus ilm.

Sõnavõtjaid olf mitmaid, aga olf armõdu häste, et kohal olf ja kõnõli ka Uiibo Enno esi. Põra om tä kodu Kuusalun ja timä-ga kuun tullf Mäekondu ka säält kandi rahvast. Ja vääga illus, et lililikimbu tõi ja kõnnõ pedi Lindebergi Tõnu, kiä olf Mõ-nistõ vallavanõmb tuul aol, ku mälestüsplats siihn valmis sai.

Koolimajan oodõti kõiki läm-mä ja kodudsõ söõgiga. Ja ku kaitsõminnistri Hanno Pevkur olf rahvamajan konverentsi sis-se juhatanu, algusi ettekandõ, mille päämine mõtõ õks tuu, mea kõigil sõämenukan kraats: kuis hennest kaitsa, ku medägi juhtus, kuis esi hakkama saija,

kuis tõisi avita. Miilde tulõtõdi ka mõtsavelli aigu ja vajadust kõkõ esi meelen petä ja naid juttõ noorõlõ rahvalõ kõnõlda.

Konverentsi rahvas sai istu tõist muudu ku tavaliselt säänt-seide ettevõtmisi aigu: val-gõidõ linnuga laudu takan. Ja hää ja paremb kraam kohvi kõrvalõ olf kõik Mehkamaalt peri, virku perenaisi küdset ja Mõtsavelle talust tuud.

Küüsümise pääl, melle nii uhkõdõ ja lahkõdõ kõrraldõdi, kõnõli Roobi Katrin kultuuri-seltsist, et alasi om ollu kombõs küläliisile enne koduminekit süvvä pakku. Aga et konve-rentsiga lätš päiv küländ pikäs ja mõni pedi plaani peräst ette-kandõid minemä rutada, sis tetti nii.

Ka säänest suhtumist tulõ ennegi kittä. Võrukõisi kommõ küläliisi hoolõga ja kimmäde süütä om Mehkamaalgi õks alalõ ja nii taa püüsüs kah.

ROOBI KATRINI PILT

Uiibo Enno tullf jälle uma latsõpõlvõ kodukotust kaema.

M Ä R G O T U S

Kummisaapa ja Võro liina sünnupäiv

Timahavatsil pidossil, nii presidendi vastavõtul Kadrioro roosi-
aian ku Võro liina sünnupäaväl, kõnõldi hulga kummiseerikist.
Esiki pidolidsõ vormi vai kleidi man olli nii mõnõlgi tõtõstõ see-
rigu jalan. Olõ-i midägi tetä, ku iks vihma satas, piät pidolidsõl
pääväl kah seerikit kandma, ku tahat, et jala kuivas jääse.

Mullõ miildüs seerikidega kävvü. Olõ iks vahepäält tutvidõ iin
uhkõndanu, et mu haigusluun, midä kõik meditsiinitüütäjä kaia
saava, om kirän, et ma kanna tihtipääle seerikit. Mõni om usk-
ma jäänü, a mõni taha-i tuud usku. Otsõ sis seokõrd Võro liina
sünnupäävipidossidõ aigu täpsembäle vällä, kuis tuu asi tervise-
portaal.ee lehe pääl kirän om. Sõnasõnalidsõlt om sinnä tettü
sääne märkus: «Kasutab palju kummikuid – lameda tallaga.»

Ah et mis putusõ mu haigusõlugu ja tsipa andsak, a lihtsäle
inemisele arvo saia märgüs Võro liina sünnupäivä? Kae, putusõ
külh. Tuu jutu kirof mu haiguslukku aastidõ iist tohtro Hageli
Kersti, kiä sai timahavatsil sünnupäävipidossil kätte Võro liina
avvomärgi. Pallo jõudu ja tervüst tälle!

Ja ku iks vihma satas, massa-i pelädä seerikit kanda.

RAHMANI JAN
Uma Lehe toimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR märgo-
tas tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ
nuka alt, ku hariligu kaema
harinu oltas.

Luumisõ jõud

Ütel suvõhummogul tei kal-
lendri vallalõ ja näi, et um Kuu
luuminõ, õkva tuu päiv lõunõ
paiku. Mõtli, et kae, mis tuul
aol juhtus, a es juhtugi nigu
midägi. A et paar järgmäst päi-
vä olli ilosa üü, olf väega põn-
nõv kaia, kuis väikene kuu-
tsirp taivan kõrrast kasvi.

Joba keväjäst pääle olf mul
tekkünü hää läbisaaminõ üte
häniläsepaariga, kiä es pelgä
minno. Ütspäiv mõtli, et nõs-
ta sanna man puu ütest riidast
tõistõ, a tulf vällä, et riida seen
olf häniläisi pesä. Kai sis egä
hummodu, ku tsuklõman käve,
tuu pesä üle. Häniläse es lasõ
tollõst hinnäst mutita ja üte
hummodu trehvis juhussõ
pääle, ku üts poig muna seest
kuurdu. Kuulsõ väikut krõbi-
nat ja sis äkki lätš munakuur
vallalõ ja säält tulf vällä väi-
ku roosa häniläsepoig. Mõtli,
et näi imet: kats vanõmbat
umma loonu ellu, tennü pesä,
munõnu ja saanu hindäle väiku
perrätulõja, kiä ellu edesi vii.

Suvõl trehvis Saarõmaalõ
oopõripäivile, kon Vanõmui-
sõ tiatri kandsõ ette Wagneri
oopõrit «Reini kuld». Olõ toda
tükkü Euruupan kats kõrda
nännü, a tuu, kuis Vanõmuinõ
seod olf lavastanu ja lahenda-
nu, olf mu jaos vau-efekt. Lava

pääle olf tuud 40 kanti vett,
miä olf lämmäs aetu ja näki-
näio tsukliva säääl seen. Vahe-
päält lätšivä vii ala, tulliva sis
vällä ja laulsõva edesi. Mõtli,
määne luumisõ jõud um olnu
tollõn lavastajan, kiä um tükü
niimuudu lahendanu. Ja ka
noidõn inemiisin, kiä tükün
üten tegevä.

Kuna toda tükkü mängi-
ti õnnõ üts kõrd, sai viil kõrd
kinnitüst, et luuminõ um tuu,
ku midägi luvvas, kõrras um
toda luudut nätä ja sis vaos tä
aoluu hõlma. Täpsele nii, nigu
tuusama häniläsepoig: kuurdu,
kasus suurõs ja kaos kohegi
suurdõ ilma. Sammamuudu
Kuu kah: saa täüs ja sis nakkas
kahanõma ja sis jäl kaos.

Jõudsõ uman mõttõilman
Tiibetile, ku ma kunagi käve.
Säääl näi, kuis munga teivä
armõdu suuri liivamandalit.
Nätäl vai puultõist tetti peenü-
kesest esi värvü liivast pilti ja
ku tuu peenükene pilt peräkõrd
valmis sai, pühiti liiv pürstiga
kokko ja üteldi, et seo looming
um no läbi, järgmäne nätäl
naatas vahtsõte tegemä.

Olõ väega õnnõlik, et mi
hulgan um inemiisi, kes tahtva
midägi luvva. Läbi tuu luumi-
sõ saava nä kimmäle parõmbas
inemises ja tõsõ saava kah näi-
de loomingust rõõmu tunda.
Luumisõ jõud vii ello edesi.

Tubina Taago: inemine olõminõ om teräväle päävākõrran

Võrost peri lavastaja Tubina
Taago om hinnan tiatrilavas-
taja. A no om tä üles astnu
vahtsõn rollin: tä om Võromaa
Muusõumi näütüse «Võru nel-
jas vaates» üts katõst kokko-
säädjäst. Uuri, kuis nii lätš ja
määndse omma Taago tegemi-
se ja mõttö täambädsel aol.

Minka Sa parhilla nii kit-
samban ku laemban plaanin
tegelet?

Parhilla om poolõlõ lavastus
«Elajas» (autor Briti draama-
kiränik Macmillani Duncan),
miä tulõ edimäst kõrda püüne
pääle 13. süükskuul Talfan
Nuursuutiatrin. Seo kõnõlõs
luu üllenpidämishädäga ja
vägivaldsõst 14aastadsõst poi-
sist, kedä proovitas pästä koo-
list välläviskamisõst. Põhitüü
om mul tõist huuaigu Vanõ-
muisõ tiatri lavastaja ammõt ja
päälenaanu huuaol uut tan iin
kats lavastust. Edimäne näist
om Islandi väega must komöö-
diä «Helgur, Johannese poeg»
ja tõnõ, nuurilugu «Timm Tha-
ler ehk müüdüd naer». Eräelon
proovi nii pallo ku võimalik
olla kuun uma perrega. Väe-
ga suurt rõõmu pakk õkva
viieaastadsõs saanu poig Juss.

Kas Sul om mõttit, midä tiat-
riga kõüdetült võinu kodo-
kandin Võromaal tetä? Kas
või luuta, et nuu kunagi teos
kah saava?

Lavastajaportfellin iks noid
asjo om, nii mõttit ku matõr-
jaalõ. Olõ tuu kotussõ päält
parasjago võlssiuskaja, es taht-
nu noid innemb nimmada, ku

RAHMANI ELO PILT

Tubina Taago.

midägi joba tüüs lätš. A taha
kül väega luuta, et tulnu jäl
mõni võimalus võrokeelist ja
-meelist tiatrit tetä. Parhilla
om pääle kasunu terve ports
Lõunõ-Eestist peri ja võro vai
seto kiilt mõistvit koolitõduid
näütlejit, kinka saanu ette võt-
ta noid lukõ kah, miä nõudva
suurõmbat kuunsaistu. Lisas
andsõ perämäne kogõmus
Karula tiatri suvõlavastusõ-
ga «Lell» väega kõva märgi
seokandi kogokunnatiatri elo-
jõvvust ja võimaluisist.

Ummõhtõgi jõudsõte kodo-
kanti ku kunstinäütüse ku-
raatri-kokkosäädjä. Kuis nii
lätš?

Mu kunstiaoluulasõst ja
kuraatrist naasõlõ Asme-
ri Kadriõlõ pakuti Võromaa
Muusõumist kuriiri näütüst
1920.–1930. aastidõ Võro liina-
ga kõüdetüst kujotavast kuns-
tist. Et mul omma Võro juurõ,
sai ma seo mõttö edendamiste
üten haarõtus. Ja et tuust aost

peri kunstitõid, miä Võro lii-
na kotsilõ tettü, ülearvo hulga
ei olõ, sai naatus otsma tõist
kaemisnukka ja kuigi sujuvalõ
lätšimi inemiisilugudõ pääle.

Väega eräpooligu vällävali-
misõga jäivä tsõgla pääle neli
põnõvat inemist, kiä tuudaigu,
Võro «kuldaol», liinalõ värm
andsõva. Maalikunstnik ja ki-
ränik Vahtra Jaan, viiemeistri
ja muusigapedagoog Tammõ
Eduard, päävipiltnik Kepniku
Ida ja mustkunstnik Skrastini
Julius. Näist egästütest võinu
kirota ja lavasta tävven mõõdin
näütemängu, nii kirivä omma
näide tegemise ja elokäugi.
Näütisel vällätuudulõ aolõ
säädvä piiri Pärsimäe Karli
Võro liinakaeuisiga maali ja
1944. aastaga suvõ lõpust peri
Okasõ Evaldi ja Hoidre Alo
joonistusõ sõatulõn häännüst
Võro keskliinast.

Midä põnõvat-opmisväärilist
seo näütüse kokkosäädmise
aigu teedä sait vai miilde tu-
lõtit?

Põnnõv olf kimmäle ma-
tõrjaali korjaminõ, mink man
muutu neo neli nii-üteldä
Võro aovägiimiist kõrrast ki-
hilidsembäs ja tulli esihindäst
säändse mõttõmängu, et om
küländ tõõnäolinõ, et nä umal
aol kõik ütstõist tundsõva kah.
Naaš juuskma pilt tollõst, kuis
nä umavaihlõ läbi käevä. Mi
näütütega samal aol tetti galõ-
rii tõsõn saalin vallalõ Judeiki-
ni Ilja kureerit näütüs saa-aas-
taga tagotsõst Võrost läbi
Judeikinide perre luu, miä om
mu jaos uma teedüseshulgaga

Kaemi üle ola
tagasi

Pikääolinõ kuulmeistre
SÄINASTI ENE, kiä om muilõ ainidõ
siän opanu aoluku kah, tulõtas
miilde sündmüsi aost, ku Eesti
vahtsõst esisaisvas sai.

Põimukuu tõnõ puul

1986. aasta 31. põimukuu
kuuli 26 aastat Soomõ presi-
dent olnu Kekkonen.

23. põimukuu 1987 kõrrald
MRP-AEG Talfna Hirvepargih
rahvakuuholõmisõ, koh kõ-
nõldi edimäst kõrda avalikult
Molotovi-Ribbentropi pak-
tist. Paiga pääl olf pia 5000
meeleavaldajat, KGB es saa
tetä muud, ku pildist inemiisi.
Järgmäne päiv pidi EKP kesk-
komitee büroo eräle nõvvo-
pidamise. Aokirändus tekk
kõik kõrraldaja maaha.

31. põimukuu 1987 mõõdõti
Tamula järve kõgõ ao korgõmb
viisais, mis olf 70,85 miitret
üle mere – pia kats miitret
inämb ku norm.

1988. aasta 18. põimukuu
mõisf rahvakohus Saarõ Ainilõ
100 ruublit trahvi sõakomissa-
riaadi iih kõrraldõdu rahva-
kogonõmisõ iist.

20. põimukuu tetti Pili-
stvereh Eesti Rahvusliku Sõltu-
matusõ Partei (ERSP), mille
iihotsah olli tõisildõmõtõlja
Pareki Lagle, Ermi Ants ja
Kelami Tunne.

23. põimukuu olf tõõnõ
Hirvepargi rahvakogonõminõ.
25. põimukuu olf Talfna
liinahallih Eesti rohilidsõ
liikmisõ kokkosaaminõ, koh
nõuti valitsusjuhi Sauli Bruno
maahavõtmist.

25. põimukuu and Saarõ
Ain Võro nuurikolonni juht-
misõ üle Pilve Heinolõ.

26.–28. põimukuu olf Talfna
lauluplatsi pääl edimäne Rock
Summeri suurpido.

1989. aasta 17. põimukuu teivä
34 inemist ütisüse Res Publica.
Edimäne juht olf Herkeli And-
res.

19.–20. põimukuu olf Talf-
nah ERSP tõõnõ suurkogo.
Esimehes valiti Pareki Lagle,
juhatusõ liikmõs saiva Adamsi
Jüri, Kelami Tunne, Kiirendi
Mati, Oja Kalju, Pärnaste Eve
ja Udami Erik.

23. põimukuu kogosi Eesti,
Läti ja Leedu rahvarindõ iist-
vidämisel pia kats miljonni
inemist kokko 600 kilomiitre
pikkusõhe ketti. Tuuga anti
ilmalõ teedä Molotovi-Ribben-
tropi pakti tsädsü. Õdagu kell
säidse liiku Talfnast Vilniu-
sõ poolõ kolmõh keeleh sõna
«vabahus». Tuu pääle tekk
NLKP keskkomitee 27. põimu-
kuul ähvårdämise «Olokõrrast
Nõvvokogo Balti vabariikeh». Balti
rahvarindile panti süüs
Nõvvokogo Liidu lahkumist ja
Balti kett tunnistõdi natsiona-
listlikus maruholõmisõs.

26. põimukuu 1990 olf Teppo
Augusti 115. sünnüaastapää-
väle pühendet Võromaa kand-
lõ- ja löõdsapäiv. Teppo medäli

saiva Lindvesti Ain Harjumaalt
ni Ruusamäe Elmar ja Rainis,
kiä mängsevä 1916. aastal tettüt
Teppo löõtsa.

Võromaal sai majanduspiiri
kaitsmisõ kõrraldamisõ juhis
Orava Rein. Naati valmistu-
ma edimäste kontrollpunktõ
tegemises, mihi palkamisõs ja
vidämise kõrraldamisõs.

1991. aasta 22. põimukuu olf
Island edimäne riik, kiä tun-
nistf Eesti Vabariiki.

23.–25. põimukuu võeti Talf-
nast maaha Lenini kujo. Valit-
sus tekk tühäs säädüse, mille
perrä raudtii, laiva ja pallo ette-
võttõ olfi NSV Liidu all. Valit-
sus lõpõf NLKP (kommunistlik
partei), Interliikmise ja tüülis-
malõvidõ tegemise Eestimaa.

24. põimukuu tunnisti
Vinnemaa Eesti Vabariiki, 27.
põimukuu tunnisti 12 Euruu-
pa Ühendüse riiki kolmõ Balti
riigi esisaisvust.

29. põimukuu tetti vallalõ
Rootsi suursaatkund, mis olf
edimäne välämaa saatkund
Eestih.

20. põimukuu 1992 pand
vabariigi valimiskomisjon
presidendikandidaadis kirja
Meri Lennarti (11 491 toetus-
allkirj), Rütütl Arnoldi (21
009), Pareki Lagle (10 839)
ja Taagepera Reinu (14 887).
Egäle kandidaadilõ olf vaia vä-
hembält 10 000 allkirj.

1993. aasta põimukuu naksi
Talfna keskliinah tüüle edimäd-
se GSM tugijaama, edimält
külh ku osa Soomõ võrgust. A

kah väega avastamist väärt.
Tulf pilt säändsest Võro liinast,
minkast mul ku inneskidsel
Võro inemisel väega aimugi es
olõ. A miä pututas õkva näütü-
se tegemist, sis seo olf mu jaos
edimäne kogõmus ja sai teedä,
ku hulga tüüd om periselt üte
esihindäst lihtsõ välläpanõgi
luumisõ takan.

Miä om ütist inemiisi elol saa
aasta iist ja täambädsel pää-
väl? Kas inemine olla ja ine-
mises jäää oll' rassõmb sis vai
täambä?

Egäl aol omma uma rassõhu-
sõ ja rõõmu ja inemine jo uma
olõmisõ poolõst muutunu ei
olõ. Mullõ lihtsäle paistus, et
tuuaignõ tundminõ olf, et elo
lätš õks parõmbas ja latsil saa
olõma kimmäle parõmb ku
meil. Seo and' määndsegi rahu,
elorrõõmu ja hää usu tulõvik-
ku kaia. Parhillanõ tundminõ
tuuist om, et kõik lätš kõrrast
kehvembäs ja latsil saa olõma
rassõmb ku meil. Taad olõ-i
kerge vällä kannahata ja seo om
üts põhjus, mille meil om kõr-
rast inämb herevüst ja vaim-
sõ tervüse häti. Tehnoloogia
edenemine pidänu meile iks
inämb aigu kinkmä, a periselt
om lännu vastapite – aigu pe-
ris asju tetä jääs kõrrast vei-
dembäs ja õga tuu kunstmudsu
võidukäuk kah asja kerembäs
ei tii. Nii et inemises olõmisõ
ja timäs jäämise küsumüs pais-
tus täambädsel pääväl kimmä-
le esierälidselt terävähe päävä-
kõrran ollõv.

Küsse RAHMANI JAN

tuu jaos, et lepingüt saia, tulf
massa ette 5000 kruuni.

25. põimukuu võtf Riigi-
kogo vasta säädüse, mis tegi
käübemassus 18 saandikku
seenidse 10 asõmõlõ.

26. põimukuu plahvaf Talf-
nah Vabahusõ platsi ja Har-
ju uudisda nuka pääl pomm.
Tuu perrä tulf edimäne tõsit-
sõmb kuritüü uuriminõ päe-
le esisaisvas saamist. Arvati,
et umavaihlõ klaarsõva asju
Tsirguvabrigu ja Permi kamp.

20. põimukuu 1994 olf Obinit-
sah edimäne Seto Kuningriigi
päiv.

31. põimukuu lätši Eestist är
viimäde Vinne sõaväeütsüse.
Terve põimukuu olf Võro Taara
kasarmidõ lahingumassinidõ
remondipolk umma tehnikat
ja kraami kokko pandnu, kuu
lõpuh lätši viimäde rongi sõa-
miihiga Võro raudtijaamast
Petseri poolõ.

1995. aasta põimukuu pidi
politsei jantma keeledü kauba
vidäjdidega. Är võeti hulga sala-
piiretüst ja ilma massumärkel-
dä tubagutoodussit. Põllumehe
olli hädäh odavidõ kokkoostu-
hinduga, välämaalt tuudi oda-
vat villä ja söögikraami. Pallo
tagasi tettü väiku talo jäivä
uma majandamisõga hättä.

26.–27. põimukuu 1996 olf
presidendivalimiisil kats kan-
didaati – Meri Lennart ja
Rütütl Arnold –, a kumbki es
saa Riigikogoh är valitus ja
valimisõ lätši edesi valimis-
kokko.

Kultuurirahvas Kadrioro roosiaian

RAHMANI JAN

Vabariigi president kut-sõ 20. põimukuu Kadrioro roosiaida kokko hulga kultuuritegeläisi ja muido tähtsät rahvast, et pitä Eesti Vabariigi 35. vaht-sõst esisaisvas saamisõ päivä. Tan omma mõnõ tähelepanõgi pidoõdagust.

Ilm

Ilmateedüs näüdäs, et satas. Periselt sattõ õnnõ alostusõn, jo lauli perimüsmuusigu vihma minemä ja päävä vällä.

Kõnnõ

Presidendi ja Islandi presidendi kõnnõ olli õigõt juttu täüs, a väega midägi vahtsõt es kuulõ. Tuuiist kultuuritegeläisi puult kõnnõ pidänü Aalmanni Aliis kõnõl rassõst saistust koolioppusõn, min-kast tä ku inneskine oppaja häste tiid. Timä kõnõt mass üle lukõ ja tuu pääle märgota.

Süük

Süvvä anti häste. Olli koorõga keededü kardohka (tsiakardohka), ätike seen leotõt liha (šaslõkk), kotleti ja määnestki gemüüset kah. Makus-sõõgis kallõrdusõ seen kompotimaaska. Hää maarahva maigu perrä süük.

Kontsõrt

Kontsõrdist joht midägi kõnõl-da ei olõ. Laulõti tunnõtuid estraadilaulõ ja muusiga oll' nii kõva, et saa es inemiisiga kõnõldagi. Sama häste võinu nuu laulu maki päält tulla.

Rahvas

Inemise olli rõõmsa, oll' mitu trehvämist tutvõdõga ja sai nätä kuulsat rahvast. Võro-kõisi oll' peris hulga, osa näist sai siia luo mano pilte pääle püvvetüs. Umakandi rahva-rõividõga jäivä silmä seto, mulgi ja kihnukõsõ.

RAHMANI ELO PILDI

Võro vägi Kadrioro roosiaian. Pildi pääl perimüsmuusik Hainsoo Meelika, laulja ja laululuuja Kalkuna Mari, kiränik Laanõ Triinu, perimüsmuusik Õunapuu Lauri ja aokiränik Mõttusõ Mirjam kõnnit kullõman.

Kiränik Aalmanni Aliis, kiä pidi mõova kõnnõ.

Muusigamiis Randvere Johan sõõgilavva vaiht käümän.

Kersna Liina ja Vahur olli kah hinnäst näütämä tulnu.

Contra kaubamärk om iks olnu kõva helüga naardminõ.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi perilõimisõst ja tähendüsest.

Siilaberg

Seod nimme kand Eestin 19 inemist. Nimi panti vanan kiräviien kujul *Silaberg* Rāpinā mõisa Palokülän, Siila Joosõpi poigõ Andsu ja Jaani perrile. Siilabergi nime vei edesi Andsu poja Peedo ja Piitre.

Tuuaolinõ Palokülä oll' säääl, kon no om Priitholmi ehk Rahumäe mõisa. Külän oll' 1816 kolm Siila lisanimega tallu, katõn näist panti priinimes Siilats (*Silats*). Kõgõ Rāpinā kihlkunna pääle panti Siila lisanimest tulõtõduid priinimmi 15, näist levinümbä omma Miiksi mõisa Siilbek (104), Veriora Siilbaum ja Silbaum (kokku 70), Rāpinäl ja Mulgimaal tegünü Siilak (66) ni Palomõisa Ivaski talu liitnimi Siilivask (55). Nime Siilaberg tulõtamisõs pandõ pastor Heller lisanimele otsa saksa sõna *Berg* 'mägi'.

Rāpinā piaaigu et ainu-umanõ vana lisanimi Siila tulõ dokumenten kõgõ varõmb väl-lä Väiko-Viirksu külän (1630

Syla Mert). Pääsnäl elli 1670 *Siela Peep*, ildamb oll' nimme joba mitman paigan. Pääsnä naabrusest tegüsi koguni Siila külä, mis 19. aastagasaal är laotõdi ja maa Ruuna kafa-mõisalõ võeti.

Lisanime alussõs om vinne edenimi *Cüra* [siila], miä om olnu esisaisva kalendrinimi ja ka nimmi *Selivan* ni *Silvan* mugandus. Noidõ nimmi päämad-ses alussõs om kreeka *Silvanos* (ladina *Silvanus*). Rāpinäl lövvüs näüde ka tõist peritollu nime sulamisõst *Siila*-nimmi hulka, 1731 *Pilli Silat* Veriora külän, Vinnemaalt tulnu miis, kink ristiniimi võisõ olla Sil-lanti, edesiarendus kalendri-nimest *Silan*. Siila nime ütes vanas alussõs om vällä pakut ka 7. aastasaa Lääne-Euroopa pühämehe *Saint Giles* (hollandi keelen *Sint-Gillis*) nimme, kuiki võinu arvada, et tuu lain-nimi olõssi baltisaksa kaudu andnu j-algusõga nime.

Nimme Siilaberg om eestis-tedü nimes Siilamets Rak-veren. Siilabergist om saad Sillamets (Rasinal), Sillamäe (Moosten), Sillamägi (Ahjal) ja Sillaste (Mäksäl).

SAARÕ EVAR

Panõ kõrva taadõ!

Kõvõrast puust sanna-ussõ käepidemä

Mu vana sann oll' joba nii läbi, et hädäga pidi nakkama remonti tegemä. Vüürüse uss oll' nii viltu vaonu, et es lää enämb krampi. Saina veeren kasviva seene, sannaahi ai suitsu sisse rohkõmb, ku lämmäs lätõ. Vuudrilavva haissiva nigu kiäki olõs asal käünü.

Valmis tä sai, õnnõ ussõnupi olliva puudu. Poodin omma kal-li hõpõdsõ, kulladsõ ja tammõ-puust ilusa nupu. Mu rahakott om kül kallist ja ilusast kitsõ-nahast, a kurivaim oll' vahepääl tühäs saanu. Tõi sõs mõtsast üsätävve kõvõrit ossõ, kuursõ är, lõiksi parras ja mis muud ku ussi ette.

Kae, sanna saa kül remonti, ku tahtmist om, a inemist remonti om väega rassõ.

elmo.

Tundõ läbi elo

Uma Lehe kiräsaatja URMI AILI om kirja pandnu, määndse tundõ inemisel elotii pääl ette tulla võiva, ja tuu noidõ kotsilõ näütit elost.

9. Armuminõ ja maailmaparandaminõ

Sõprus ja armastust om pia võimalda lahuta. Sõprus või üle minnä armastusõs ja vastapite. Armastus, mis müüdä lätõ, või jäiä sõprusõs. Esiasi om armuminõ. Sis omma libligu kõtun ja roosa prilli iin. Esieränis naisil. Nä mõtlõsõ umalõ armsambalõ eski siiva sälga.

Ja ku tuul kõgõ kallimbal omgi viinaviga vai suidsutamisõ hädä külen, sis naistõrahvas mõtlõs, et tä om kõikvõimas ja tohtõrdas mehe noist hätist terves.

Näüde elost

Näio ja nuurmiis saiva tutvas ja lätõ ütõn pidolõ. Näio oll' väega kõrralinõ, es nuhutagi alkoholi ja es kannahata suidsuhaisu. Tä luutsõ, et nuurmiis om sääne-samanõ. A pidol sai nuurmiis kokko sõpruga, kes paksõva tälle suitsu ja viina. Es olõ nuurmehe suu sainalahe. A tuu neiolõ es miildü. Tä tahtsõ olla maailmaparandaja, et maailm ja timä nuurmiis hukka ei lääsi. Võtsõ lavva päält pooligu pudõli viina ja vali mihi näten kõik põrmandu pääle.

Pääle tuu tekkü seltskunnan sääne vaikus, et kärbläse pիրրin oll' kah kuulda. Ja ollegi pido läbi, egäüts lätõ umma tiid. Nuurmiis saatsõ iks viisakusõst neiokõsõ kodo, a roh-kõmb nä inämb es trehvä.

10. Sõprus

Sõprus om tunnõ, mis inämbjaolt jääs terves elos püsümä. Esieränis sis, ku tuu om tegünü latsõ-põlvõn. Vahel või sõprus tekküdä täüskasunuiän kah, tüüseldsiliid-siga vai aoviidüsse kaudu.

Õigõ sõbõr om sinoga nii häil ku ka halvul päivil. Tulõ sullõ appi, saa sust arvo sis kah, ku kõik maailm om sullõ sälä käändnü. Õigõ sõbõr ei olõ õnnõ takkakitj, a näütäs sullõ su via kah kätte. Inemine mõtlõs iks, et timä otsusõ omma õigõ. A tuu ei olõ egä kõrd nii. Vahel lätõ aastit, inne ku ummist vikost arvo saat, ja sis ten-nät takastperrä umma sõpra.

Vahel või nuuri sõprus üle minnä armus.

Näüde elost

Külä latsõ mængsevä kõgõ kuun. Üten kääti järve veeren kalal. A tuu oll' sääne järv, et tikk maad sai kõndi, inne ku sügäväs lätõ. Poiskõsõ sõidiva parviga järve pääle, tüütärlatsõ püüdsevä purdõ päält. Tüütärlatsil kala es võta, näil sai uut-misõst viländ, lätõsivä tsuklõma. Kõndsõva viin, kooni põhi jalgu alt är kattõ.

Üts tüütärlats es mõista ujuu. Tä naas appi riükmä. Tüütärlatsõ vele sõbõr tõmmaš tä viist vällä. Peräst naarsõ, et kül täl omma ilosa roosa püksi jalan. Tüütärlatsõlõ muido tuu poiss miildü, a säändse ütõluse pääle oll' nii häbi, et sõprusõst es tekü edesi kül määnestki armu.

URMI AILI
Lugu lätõ edesi

Mullanõ mukul

VÄLJANDU ELLEN

Nii kavvõlõ, ku mälehtä, om mi perren iks aialapikõist peetü. Latsõpõlvõn, miä jääs 1950. aastidõ algustõ, elli ma Võro liinan Juudi pargi veeren, koh prõlla sais korgõ tornmaja. Toona oll sääal mat- tal valgõ vinklin maja, kõrval katõkorrusõlinõ puumaja. Hoovipäälsen korgõ kivikeldri otsan saivan ubõrigun el- limi mi.

Ümbre hoovi tull kokko umbõs kümme majapidämist. Hoovinuka laudahuunõ takan saivsa puukuuri ja sis peris suur aiamaa. Kõik tuu kupah- tus olle varramba pernaasõ uma olnu. Vinne valitsus ja- gasi maja eräle kortinis, õnnõs jäeti pernaasõlõ kah üts tarõ. Nii jaotõdi aiamaagi võrdsõhe kõiki kortinidõ vaihõl.

Meil olliva mõnõ pindre, kon vanaimä kasvat sibulit, pörk- nit, eski madalat tõugu toma- tit. Noorõnpõlvõn oll vanaimä elänü Vinnemaal ni kasvat eski Türgi upa, miä mullõ sukugi es passi. Mõni marapuhm oll kah mi käen, a ubinit võisõ egäüts ütskõik määndse uibu alt-külest kõrada.

Miilde om jäänü hirmmakõ Martsipani upin. Rabarbi- puhm muidogi aianukan. Määnestki tõõsõ takast är tõmbamist vai tüllü külh ei mälehtä. Eski poiskõsõ käevä tõtsõson ubinaraksun üle järve.

Tuul vaesõl päältõsõ aol oll jo egä rohilinõ lipõn sõõgi- lavva toes. Latsõki oodiva keväjä varra sibulapäälse nõnna, talvõl küländ kõtu ko- risõmist kollõldu. Küsti va- nõmbidõ käest lupa, siputõdi rohilinõ leevä pääle ni naati võileeväpuuti mängmä.

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

Kipõn ildampa jaotõdi vist tüükotussidõ kaudu liinarahva- lõ Nõõrimaalõ kardohkamaa. Pääle tüüd sis kümne küüdse, lapju-hargiga maad haritigi. Kohvipausõst tiidä es unistagi, olõ es kõrralist kohvigi. Pap- ridõ perrä pühapäävane hinge- tõmbaminõ oll, a tuu lätõs tävve ravvaga kodotõie rabamisõs. Kõkkõ tetti jo käsilde, ilma massinilda.

Sääal kuurinukan peeti viil kannu, jänessit vai tsika, sääalt tull aiaväetüst kah. Vanaimäl oll kits, kiä Juudi pargin kablan hai- na nosisi. Pallõdõl liinainemiisil ellivä toona viil vanõmba vai sugulasõ maal, kinkalõ keväjä- sügüse talgohe appi minti. Tüü- tasos sai sis kardokit vai muud aiavillä, miä käe otsan liina- bussi pääle kannõti.

Ku ma uma elo pääle saie, juhtu õks nii, et elli kohki liina lähkün, tüükotussõst jaeti väiku aiamaa kah. Vot sääal saie joba rohkõmb juurikit kasvata. Oll väiku kasvumajagi. Edimält plastkilest, perän õks klaa- sist. Nõukaagu panti aialapp inämbähe otsast otsani tarviligu juurvilä, marapuhmõ ala. Mõni lillikene muidogi silmäilos mano. Tuul aol oll ni kodoaid ku kodonõ sissetegemine kõtu kõva tugi. Poodi rioli pääl laiuti- va uhkõlõ õnnõ tomadi-räime konservitorni. Ülejäänü oll ju- hussõ, õnnõ vai tutvusõ lotõrii. Kas jopastu miä parõmbat saia vai vahtõsõ trääsä.

Prõlla om potipõllundus jäl- ki moodun, a pallõdõl nigu mooduasi – ilopuhma klantsidu ja vällämaa häitsme laiutasõ.

Kasvuhuunõ omma suurõ, sääal kasus kõkkõ – tillist arbuusi- ni. Kiä taht, vidä sinnä sohva sisse, et pikembält plaanõ pitä. Abimihi-massinit kah uma- jago ni keeroliidsi. Pindrekeisi haritas tuuperäst, et umma ja keemiäkihtvildä kraami saia. Kae vai maasikit. Ku ma kevä- jä noist vällämaa üte mõõdiga klantsituist marjost müüdä lää, tulõ kõrapäält plastmassi mago suuhtõ ja miilde, ku sügäväl Vin- ne aol olliva Narvan sõõgipoodi aknõ pääl vällänäütüses säedü piimäpudõli, minkan valgõ jahu piimäs seen. Päälegi, ega kõtt tuust ei hooli, ku mara millimeet- rega mõõdõt, lugõ makõ maik.

Lühkült ütelden – vanastõ avit aid ello jäiä, parhilla avitas illo kaia ni keemiäkihtvist vapa kraami kasvata.

ütel imäle almust pallõldõn, õt latsõl om jo sünnüpäiv. A imä lõigas tälle kah õnnõ leevä- kääro, nigu tõisilõgi.

Imä narsõ minno peräh, õt ma kutsu santõ umalõ sünnü- pääväle. Tuupääle kattõ mino häämiil sünnüpääväst är.

PUDERZELLI LINDA

Sandiuputus

Olle aig pääle sõta. Vinnemaal- tulliva kařakaupa sandi, kes käve- vä talost tallo süvvä otsmah. Näid käve ütekaupa ja mitmõkõistõ ja päävä joosul peris hulga.

Imä lõigas leeväpätsist iks mõnõlõ leeväkääro, kõigilõ es saa anda. Pääle sõta olle ras-

sõ aig ja uma pere tahtõsõ kah süvvä.

Mälehtä ütte soomõ kiilt kõ- nõlõjat naist, kes pallõl lupa nur- mõst vana kardohkapõllu päält määnüisi kardohkit kõrada.

Mälehtä, õt ma sai viieaas- tadsõs. Imä kiit mullõ sünnü- päävas muna. Tuu olle pääle sõta esiki suur asi.

Sanna takah olle lump. Ma mängse lumbi veereh, ku tulle jälki üts sant. Tä kõnõli kiilt, millest ma sai arvo. Vist mää- negi soomõ-eesti segu. Mul olle uma sünnüpäävä üle hää miil ja ma ütli sandilõ, õt mul om täambä sünnüpäiv. Sant kasuf toda är ja lätõs imä mano midägi parõmbat saama. Tä

Loe' kokko, mitu om!

Võro keele numbri' omma': üts, kats, kolm, neli, viis, kuus, säidse, katõssa, ütessä, kümme, ütstõist(kümmend), katstõist(kümmend) jne.

_____ rohilist tähekeist.	_____ pihlõst kruutu.
_____ verevät süänd.	_____ roosat näko.
_____ lillat süänd.	_____ pruuni kolmnukka.
_____ sinist tsilka.	_____ kõllast kolmnukka.

Latsilõ

Vastus saada **üte nädäli joosul** meiliaadressi pääle **latsinukk@umaleht.ee** vai postiga: **Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.**

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka **postiaadrõs.**

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: vastusõs tull täütä suvõbingo.

Avvohinna saa NAGLA MADLI (8) Tartost.

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Muda Mari pajatus

Kuuli, kuuli!

Ma kuuli raadiost, et Itaaliah om suvinõ koolivaheaig viil kats nädälit pikemb ku Eesti- maal. Meil kõnõldas egä aasta, et latsõ piässi varramba kuuli minemä nigu Soomõmaal. Soomõh om kooliaasta umbõs kümme päivä pikemb. Tiiä-i, kas tuuvõrra omma näil kooli- päävä kah lühembä. A mi lat- sil läävä nüüd päävä viil pi- kembäs. Tunni nakkasõ kühl ildamba, a inämbüs latsi piät vanõmbidõga üteh katsas kuuli minemä ja nika sääal mängmä, ku opminõ pääle nakkas.

MUDA MARI

Kooliello mälehtüisi

Uhkõs lännü oppaja

Imäkeele tunnih olle vahtõnõ oppaja. Kuigimuudu olle nii, et mu nime takah es olõ päiviku- ütteri hinnet trehvänü. Nii tä sis üteli hääli pääväl küsse minno. Muiduki ma es kuulõki küsü- mist, olli õkva pinginaabriga kaartõ mängnõ. Saie katõ, mis edesi hargnõsi hädäs, et oppaja es taha minno eksämile laskõ.

Klassijuhatajal ja imäl suur murõh: mis tetä? Lepüti kok- ko, et las ma tii proovieksämi. Oppaja muiduki es anna aigu, õkva järgmäne päiv tegi eksä-

mi är. Ma saie nelä. Sis pidi tä minno iks peris eksämile kah laskma ja tollõ kiroti ütteri vial- da viie pääle.

Direktor tekk tuupääle oppa- jalõ kõrraliku päästopposõ. Et kost ma toda tiiä? Kõgõpäält õiõndõ oppaja esi, et sai mu pe- räst võtta. Tõnõkõrd trehväs oppaja miis mu imäga kokko ja pallõl täl tennädä umma poiga, kiä timä naasõ paika pand. Tulle vällä, et naanõ olle pääle oppajas saamist väega uhkõs lännü ja taha es inämb kedägi õigõhe kuulda võtta.

ORASSONI ELMET

Telli Uma Leht!

6 kuud – 10 €,
12 kuud – 20 €,
e-ärvõ püsümassuleping 1 € kuun.

tellimine.ee/uma-leht,
tel 617 7717.